

Балахонова О.В., доктор економічних наук,
професор, професор кафедри бізнесу і права,
Вінницький інститут Університету «Україна»
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1447-4560>
Томашевський К.С., здобувач 4-го курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та
страхування»
Інститут економіки та менеджменту
Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2024-30-4>

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗАВДАНЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

CLASSIFICATION OF TASKS OF FORMATION AND USE OF EQUITY CAPITAL OF THE ENTERPRISE

Анотація. У статті досліджено складові власного капіталу, які переходять між власниками, змінюючи цілі підприємства, стаючи, таким чином об'єктами оцінки. Формування і використання власного капіталу підприємства та управління ним стає не тільки інструментами забезпечення управлінських рішень, але також і аргументами у переговорах, наслідком яких є нові стратегічні ініціативи. Процес формування і використання власного капіталу підприємства займає головне місце серед ключових бізнес-процесів, пов'язаних із веденням господарської діяльності підприємства, оскільки передбачає можливість управління його вартістю. Визначено різноманітність завдань формування і використання власного капіталу підприємства, які можна сформулювати за різними суб'єктами господарської діяльності. Метою формування і використання власного капіталу підприємства є визначення найбільш відповідної для клієнта оцінної вартості, що дозволить йому прийняти рішення про доцільність укладання угоди, внесення змін до фінансової звітності або для ухвалення рішення про інвестування.

Ключові слова: власний капітал, формування власного капіталу, використання власного капіталу, оцінка власного капіталу, підприємство.

Abstract. The article examines the components of equity that are transferred between owners, changing the purpose of the enterprise, thus becoming objects of assessment. The formation and use of the enterprise's own capital and its management become not only tools for ensuring management decisions, but also arguments in negotiations, the result of which are new strategic initiatives. The process of formation and use of the company's own capital occupies the main place among the key business processes related to the management of the company's economic activity, as it involves the possibility of managing its cost. The variety of tasks for the formation and use of the company's own capital, which can be formed by

various subjects of economic activity, has been determined. The purpose of the formation and use of the company's own capital is to determine the most appropriate value for the client, which will allow him to make a decision about the feasibility of entering into an agreement, making changes to financial statements or making an investment decision.

Keywords: own capital, formation of own capital, use of own capital, estimation of own capital, enterprise.

Постановка проблеми. Розвиток сучасної економічної системи, яка пройшла шлях в нашій країні починаючи від зародження ринкових відносин, які відбулись на початку 1990-х, та формуванням складного механізму, що поєднує комплекс взаємопов'язаних етапів розвитку галузей та підприємств. Також, внутрішні та зовнішні зміни, які постійно відбуваються у теперішній час вимагають дослідження формування і використання власного капіталу підприємства, що у свою чергу потребує точного підходу до оцінки його вартості. В тому числі, складові власного капіталу переходять між власниками, змінюючи цілі підприємства, стаючи, таким чином об'єктами оцінки. Однак, будучи складними комплексними системами, вони не можуть бути оцінені за допомогою простих шаблонів, оскільки останні не забезпечують можливість врахувати все різноманіття факторів, що впливають на їх вартість, набір яких, до того ж, специфічний у кожному окремому випадку.

Нерідко недостатня увага до питань формування і використання власного капіталу підприємства стає причиною неоптимальних рішень, що тягнуть за собою не тільки необхідність радикальної перебудови діяльності підприємства, а й ризик повного припинення бізнесу. Формування і використання власного капіталу підприємства та управління ним стає не тільки інструментами забезпечення управлінських рішень, але також і аргументами у переговорах, наслідком яких є, наприклад, нові стратегічні ініціативи.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні аспекти класифікації завдань формування і використання власного капіталу підприємства аналізувалися в дослідженнях Л.М. Бражнікової, В.Ф. Іванюти, Н.В. Карпенко, Ю.Г. Лисенка, Н.С. Педченко, В.І. Перебийніса, М.Є. Рогози, О.В. Чернявської, Л.М. Шимановської-Діанич, О.В. Шкурूपій.

Формування цілей. Метою статті є дослідження класифікації завдань формування і використання власного капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Поряд з інвестиційним аналізом, фінансовим обліком та стратегічним плануванням формування і використання власного капіталу підприємства займає головне місце серед ключових бізнес-процесів, пов'язаних із веденням господарської діяльності підприємства, оскільки передбачає можливості управління його вартістю. А оскільки цей вид діяльності суттєво впливає на ключові параметри бізнесу, такі як, прибутковість та ефективність капіталовкладень, вітчизняною та світовою практикою вироблені принципи та методики проведення оцінки вартості власного капіталу підприємства. Важливим є і формування нормативної бази для упорядкування цього процесу.

У практиці ж крім ситуацій, у яких формування і використання власного капіталу підприємства виступає інструментом реалізації прав суб'єктів господарської діяльності, фізичних та юридичних осіб, а також самої держави, існують особливі випадки, які вимагають обов'язкової оцінки.

До таких належать:

- використання об'єкта оцінки в цілях предмета застави;
- переуступка боргових зобов'язань, пов'язаних з об'єктом оцінки;
- приватизація, передача в оренду або довірче управління об'єкта оцінки;
- іпотечне кредитування у випадках виникнення суперечок про величину вартості предмета іпотеки;
- продаж чи відчуження об'єктів оцінки;
- викуп об'єкта оцінки на користь держави чи вилучення оціненого майна у власників на державні потреби;
- укладання шлюбних договорів та здійснення процедури поділу майна у судовому порядку;
- проведення ревізії об'єктів оцінки для визначення достовірності фінансової звітності та виявлення можливих порушень при сплаті податків;
- передача об'єктів оцінки у різні фонди, статутні капітали як вклад [1, 2, 4, 5, 9, 18, 20].

Проведений нами аналіз літературних джерел [1, 4, 5, 9, 17, 20, 23] дозволяє визначити різноманітність завдань формування і використання власного капіталу підприємства, які можна сформулювати за різними суб'єктами господарської діяльності (таблиця 1).

Виходячи з наведеної класифікації, можна сказати, що метою формування і використання власного капіталу підприємства є визначення найбільш відповідної для клієнта оцінної вартості, що дозволить йому прийняти рішення про доцільність укладання угоди, внесення змін до фінансової звітності або для ухвалення рішення про інвестування. Якщо розглядати процедуру формування і використання власного капіталу підприємства з точки зору інтересу сторін, то в ній можуть бути зацікавлені різні особи, починаючи від приватних інвесторів та закінчуючи державними структурами.

Таблиця 1

Класифікація завдань формування і використання власного капіталу підприємства

Суб'єкти	Завдання
1	2
Безпосереднє підприємство	Необхідність випуску акцій Необхідність розробки перспективних планів розвитку Необхідність оцінки ефективності діяльності персоналу на підприємстві Необхідність забезпечення економічної безпеки на підприємстві
Власник підприємства	Необхідність розрахунку виручки за умови подальшої ліквідації підприємства

	Обґрунтування ціни повної або часткової купівлі-продажу підприємства Необхідність складання об'єднаних та роздільних балансів під час реструктуризації підприємства Необхідність вибору варіантів розпорядження власністю підприємства
Органи страхування та страхові підприємства	Необхідність визначення розмірів страхових внесків чи суми страхових виплат, які мають сплатити підприємства
Фондові біржі	Необхідність перевірки правомірності котирувань цінних паперів Необхідність проведення розрахунку кон'юнктурних характеристик підприємства
Державні органи	Необхідність підготовки підприємства до процесу приватизації Необхідність встановити розмір виручки після ліквідації підприємства чи його банкрутства у судовому порядку Необхідність визначення бази оподаткування підприємства Необхідність проведення оцінки підприємства у судових позовах
Кредитні установи	Необхідність визначення розміру позички, на отримання якої може розраховувати підприємство за умови внесення застави Необхідність перевірки фінансових можливостей підприємства у випадках, якщо воно виступатиме як позичальник
Приватні інвестори	Необхідність визначення вартості підприємства у випадках розроблення інвестиційних проектів з метою подальшого включення підприємства у дані проекти Необхідність оцінки інвестиційної привабливості підприємства

Це можуть бути кредитні організації, податкова служба та страхові компанії, управлінські структури та контрольно-ревізійні органи, власники бізнесу, а також інші підприємства та суб'єкти виробничої діяльності [3, 4, 7, 10, 15, 17, 20].

У той же час власний капітал є одним із важливих об'єктів фінансового управління та відображає взаємозв'язок з власниками підприємства. Інформація про власний капітал, його зміни відіграє ключову роль у цьому взаємозв'язку, а також у залученні нових інвесторів та акціонерів. Однак відсутність єдиних, конкретних стандартів, що регулюються власним капіталом, може призвести до неточності інформації про показники, що становлять власний капітал, тим самим вплинути негативно фінансове управління. Відповідно до фінансового управління роль власного капіталу складається з забезпечення кожного підприємства всіма видами ресурсів. Ресурси для підприємства являються необхідними у процесі ведення господарської діяльності. Відповідно до чинного законодавства ресурсами підприємства є майно, грошові кошти, земельні ділянки, або будь-який інший ресурс або майно що можна оцінити в грошовому еквіваленті.

Висновки. Власний капітал підприємства одна із основних атрибутів його економічних відносин. Власний капітал є сукупністю джерел фінансування підприємства, що належать його власникам (акціонерам, засновникам). Він включає статутний капітал, резервні фонди, нерозподілений прибуток та інші власні кошти підприємства.

Власний капітал забезпечує фінансову стійкість підприємства, є гарантією його платоспроможності та сприяє залученню додаткових інвестицій. Крім того, власний капітал визначає рівень ризику та відповідальності власників підприємства за його діяльність.

Таким чином, власний капітал підприємства відіграє важливу роль у формуванні економічних відносин підприємства із його власниками, інвесторами, кредиторами та іншими учасниками ринку.

Список використаних джерел

1. Балахонова О.В., Захарченко В.І., Величко М.Р. Оптимізація інвестиційного ризику з використанням інструменту його диверсифікації. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2019. Вип. 1/41. Т. 18. С.57-68.
2. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Завдання оцінки фінансового стану підприємства. *Соціально-економічні трансформації у розвитку держави*: зб. наук. праць. Всеукраїнська науково-практична конференція, м. Вінниця, 22-23 квітня 2021. С. 74-77.
3. Балахонова О.В. Теорії конкуренції та практики визначення конкурентоспроможності в умовах безпекоорієнтованого розвитку. Колектив. моногр.; за ред. М.М.Меркулова. Ізмаїл-Одеса: Фенікс, 2020. 196 с.
4. Балахонова О.В. Актуальні проблеми економіки і менеджменту: теорія, інновації та сучасна практика. Колектив моногр., книга сьома / за ред. д.е.н, проф. Кузнєцова Е.А. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 340 с.
5. Балахонова О.В. Удосконалення підходів в дослідженнях саморозвитку виробничо-господарських систем. *Ринкова економіка : сучасна теорія і практика управління* : зб. наук. праць. Одеса: ОНУ, 2020. Вип. 3/46. Т. 20. С.146-159.
6. Балахонова О.В. Характер інноваційності сучасних економічних систем. *Науковий вісник Міжнародного гумані-тарного університету* : зб. наук. праць. 2020. Серія: Економіка і менеджмент Вип. 43. С.4-12.
7. Балахонова О.В. Аналіз підходів до вибору господарської системи сталого розвитку. *Освіта, економіка управління: сучасний стан та інновації*: зб. наук. праць. 2021. Вип. 6. С.4-13.
8. Балахонова О.В. Економічна політика країни в контексті бюджетних обмежень. *Матер. X міжнар. науково-практ. конф. «Формування потенціалу економічного розвитку промислових підприємств»*. Одеса, Державний університет «Одеська політехніка» 2021. С.57-59.
9. Балахонова О.В., Мельниченко Д.О. Удосконалення системи управління персоналом в лікувально-профілактичній установі. *Матер. VIII міжнар. науково-практ. конф. «Глобалізація: співвідношення міжнародних та національних економічних інтересів під впливом нових викликів»* (9 квітня 2021) Одеса, 2021. С.55-59.
10. Балахонова О.В. Подвійність управлінського консультування: професійна діяльність і ділова активність. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика*

управління: зб. наук. праць. Одеса: Одеський національний університет ім. І. Мечникова, 2018. Вип. 1/38. Т. 17. С.42-52.

11. Балахонова О.В. Сучасні тенденції в системі управлінської звітності в контексті євроінтеграційних процесів. *Матер. III міжнар. науково-практ. конф. «Фінансові та економічні аспекти підприємництва»* (12-13 грудня 2018). Ірпінь, 2018. С.113-115.

12. Балахонова О.В., Коломієць М.В. Ресурсна база сучасного розвитку малого та середнього бізнесу в Україні. *«Економіка. Фінанси. Право»*. № 11/1. 2017. С.54-58.

13. Балахонова О.В., Захарченко Н.В. Теорія і практика регулювання економічних відносин у нестабільному середовищі. *Міжн. наук. вир. журнал «Сталий розвиток економіки»*. № 2. 2017. С.83-89.

14. Гріщенко І.В., Кобаль О.А. Оцінка показників в процесі фінансового планування підприємства. *Перспективи розвитку фінансово-економічного простору України: зб. наук. праць*. Вінниця, 2020. С. 223-225.

15. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А. Фактори активізації інвестиційної привабливості підприємств. *Підприємництво і торгівля*. 2017. № 22. С. 64-76.

16. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Клівіденко Л.М. Інвестиційно-інноваційний розвиток підприємств в умовах системних перетворень. *Вісник Львівської комерційної академії*. Серія економічна. 2016. № 50. С. 157-161.

17. Гріщенко І.В., Громова О.Є. Методи підвищення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємства в умовах забезпечення конкурентоспроможності продукції. *Регіональна бізнес-економіка та управління*. 2014. №1(41). С. 14-18.

18. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Одінцова О.О. Механізм формування конкурентоспроможності підприємств в сучасних економічних умовах. *Економіка та суспільство*. 2021. № 34. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-626>.

19. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А. Виявлення порушень у процесі аудиту фінансової звітності підприємств. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Сер. Економічні науки*. 2018. Вип. 54. С. 133-138.

20. Гріщенко І.В., Білецька Н.В., Циганчук В.А., Мазур О.В. Методи забезпечення ефективності інвестиційно-інноваційних проектів. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*. 2020. Вип. 60. С. 30-34.

21. Гріщенко І.В., Гринчук Т.П., Циганчук В.А. Методи формування конкурентоспроможності підприємств. *Економіка та суспільство*. 2022. № 39. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-82>.

22. Балахонова О.В., Захарченко В.І. Обґрунтування побудови механізму управління інноваційним розвитком регіону. *Науковий журнал «Інноваційна економіка»*. 2016. №7-8 (64). С.86-89.

23. Балахонова О.В., Леухін К.К. Методика аналізу структури власного капіталу підприємства. *Подільський науковий вісник*. Науки: економіка, педагогіка. 2020. № 2. С. 14- 18.